

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
КАФЕДРА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи

“ 08 ” “ 09 ” 2016 року

О. Б. Жильцов

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО ТА ХУДОЖНЯ КРИТИКА

Галузь знань 0202 Мистецтво
спеціальність 8.02020501 «Образотворче мистецтво*»
Освітній рівень другий (магістерський)

ІНСТИТУТ МИСТЕЦТВ

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА	
Ідентифікаційний код 02136554	
Начальник відділу моніторингу якості освіти	
Програма № <u>2204</u>	
 (підпис)	 (прізвище, ініціали)
« <u> </u> »	20 <u>16</u> р.

2016-17 навчальний рік

Розподіл годин звірено з робочим планом.
Структура типова.

Заступник директора з науково-методичної та навчальної роботи А.О.Таранник

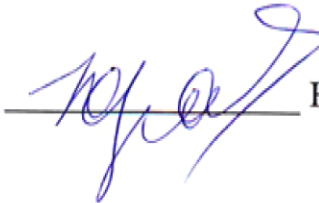
Робоча програма навчальної дисципліни «Мистецтвознавство та художня критика» для студентів спеціальності 8.02020501 «Образотворче мистецтво*»

Розробники: Романенкова Ю. В., доктор мистецтвознавства, професор, зав. кафедри образотворчого мистецтва Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка
Кашшай О. С., викладач кафедри образотворчого мистецтва Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри образотворчого мистецтва Інституту мистецтв

Протокол від « 29 » серпня 2016 року № 1

Завідувач кафедри
образотворчого мистецтва

 Ю. В. Романенкова

_____, 2016 рік

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	4
Структура програми навчальної дисципліни.....	6
I. Опис предмета навчальної дисципліни.....	6
II. Тематичний план навчальної дисципліни.....	7
III. Програма	
<i>Змістовий модуль 2. Художня критика від XIX ст. до сучасності</i>	8
IV. <i>Навчально-методична карта дисципліни</i>	11
V. Плани семінарських занять.....	12
VI. Завдання для самостійної роботи.....	12
Карта самостійної роботи магістра.....	13
VII. Індивідуальне науково-дослідницьке завдання.....	14
VIII. Система поточного та підсумкового контролю.....	16
IX. Методи навчання.....	19
X. Методичне забезпечення курсу.....	19
XI. Рекомендована література (основна, додаткова)	20

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мета викладання навчальної дисципліни – знайомство студентів спеціальності 8.02020501 «Образотворче мистецтво*» з етапами розвитку зарубіжної та української художньої критики як історії способів і форм сприйняття й осмислення мистецтва, формування необхідного рівня професійної рефлексії на досвіді історії західноєвропейської та вітчизняної художньої критики.

Впродовж опанування навчальної дисципліни передбачено формування базових компетенцій художника:

- *мистецтвознавчої*: володіння знаннями про класифікацію видів мистецтва, специфіку образотворчого мистецтва, характерні особливості художньо-образної мови його різних видів та жанрів;
- розуміння зв'язків образотворчого мистецтва з іншими видами мистецтва, природним і культурним середовищем життєдіяльності людини;
- до здатності до самостійного аналізу художньо-творчої діяльності у галузі образотворчого мистецтва;
- здатності проводити мистецький аналіз творів мистецтва, спираючись на знання фахових дисциплін, вміти розкривати особливості їх художньої мови;
- володіння фаховою термінологією;
- *художньо-творчої*: здатність до самостійної художньо-творчої діяльності у галузі образотворчого мистецтва та у всіх його видах;
- здатності виконувати експериментальні дослідження художньо-творчого характеру, використовувати у професійній діяльності новітні художні технології, удосконалювати власну професійну майстерність та мистецьку етику;
- *художньо-технологічної*: здатності розуміти особливості сучасних художніх матеріалів й технік відповідно до специфіки того чи іншого виду образотворчого мистецтва з урахуванням властивостей матеріалів, відмінностей площинного чи об'ємного вирішення задуму.

Завдання вивчення навчальної дисципліни:

- дати уяву про основні етапи історії зарубіжної та вітчизняної художньої критики;
- охарактеризувати специфіку діяльності основних теоретиків та практиків художньої критики;
- ознайомити з методологічно значимими текстами історії критики; дати уяву про зв'язок теорії мистецтва та методології мистецтвознавства та художньої критики;
- розкрити зв'язок між пізнавальним боком критики та епістемами відповідної епохи(культури);
- прослідкувати формування основних традицій в історії художньої критики.

Логіка міждисциплінарних зв'язків передбачає обов'язкові зв'язок з матеріалом навчальних дисциплін «Історія образотворчого мистецтва та архітектури», «Історія українського мистецтва», «Українські студії», «Художня культура світу».

У результаті вивчення даної дисципліни студент має

Знати:

- основні джерела та праці історії художньої критики;
- зміст основних позицій в історії художньої критики
- сутність в специфіку процесів та явищ, характерних для критики ХХ ст.;
- типові для того чи іншого періоду підходи до розуміння сенсу критичного дискурсу;
- творчість найбільш значимих для епохи чи(та) школи критиків;
- основні тексти, публікації та видання;
- проблематику взаємозв'язків та взаємовпливів зарубіжного й вітчизняного досвіду художньо-критичної діяльності.

Вміти:

- виявляти концептуальні особливості критичних шкіл і напрямів;
- розрізняти та інтерпретувати критичні методи з точки зору контексту епохи;
- аналізувати критичні тексти, інтерпретувати їх когнітивні аспекти;
- виявляти контекстуальні зв'язки критичних текстів в історичному, філософському, естетичному, соціокультурному та загально-духовному аспектах.
- володіти понятійним апаратом історії художньої критики;
- основами текстового аналізу та ідеологічної критики текстів мистецтвознавства;
- основами наукових позицій, характерних для сучасних споріднених наук.

Навчальний матеріал дисципліни структурований за модульним принципом і складається з одного навчального модулю.

Навчальна дисципліна призначена для студентів другого освітнього рівня (магістерського) та вивчається протягом 10 та 11 семестрів. В 11 семестрі (шостий курс) навчальним планом передбачено 60 годин, тобто 2 кредити ECTS, з яких 8 годин – аудиторні, з них 4 – лекційні, 4 – практичні, 2 годин відведені для модульного контролю, 30 – для семестрового контролю, 20 – розраховані на самостійне закріплення студентами отриманих знань. Курс передбачає 1 змістовий модуль. Вивчення курсу передбачає екзамен наприкінці 11 семестру.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мистецтвознавство та художня критика

I. Опис предмета навчальної дисципліни

Курс підготовки фахівців	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
<p>Кількість кредитів, відповідних ECTS: 2</p> <p>Змістових модулів: 1</p> <p>Загальна кількість годин: 60</p> <p>Тижневих годин: 1</p>	<p>Шифр та назва галузі знань 0202 Мистецтво</p> <p>Шифр та назва спеціальності: 8.02020501 Образотворче мистецтво*</p> <p>Освітній рівень другий (магістерський)</p>	<p>нормативна</p> <p>Рік підготовки: 6</p> <p>Семестр: 11</p> <p>Аудиторні заняття: 8 год.</p> <p>Лекції: 4 год.</p> <p>Практичні: 4 год.</p> <p>Модульний контроль: 2 год.</p> <p>Самостійна робота: 20 год.</p> <p>Семестровий контроль: 30 год.</p> <p>Вид контролю: екзамен</p>

II. Тематичний план навчальної дисципліни

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин							
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Семінарські заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота	Модульний контроль	Семестровий контроль
Змістовий модуль II. Художня критика від XIX ст. до сучасності									
1	Традиції художньо-критичного есеїзму XIX-XX ст.	8	2	2		6			
2	«Чистий зір» і початок мистецтвознавства	8	2	2		6			
3	Художні течії та художня критика XX ст. Сучасний стан художньої критики	12	4		4	8			
4	Модульна контрольна робота	2						2	30
	Разом	60	8	4	4	20		2	30

ІІІ. ПРОГРАМА

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ ІІ. Художня критика від ХІХ ст. до сучасності

Тема 1. Лекція. Традиції художньо-критичного есеїзму ХІХ-ХХ ст. (2 год.)

«Мистецтво для мистецтва» між сучасністю та історією (Т. Готьє, Ш.-О. Сент-Бев, П. Мантц, Е. та Ж. де Гонкури, Е. Фромантен). Постімпресіонізм у контексті символізму: критики та тексти (Г.-А. Орє, Ф.-Фенеон, П. Сезанн, П. Гоген, В. ван Гог, П. Сіньяк, О. Роден). Німецький і французький символізм у самовизначеннях (О. Редон, М. Дені, Х. фон Маре).

Англійський есеїзм ХІХ ст. Дж. Рескін та У. Морріс. Англійський художньо-критичний есеїзм: народження, становлення, трансформації (У. Патер, Вернон Лі, О. Уайльд). Традиції художньо-критичного есеїзму в ХХ ст. Англійський есеїзм ХХ ст. (Р. Фрай, Кл. Белл, Г. Рід, К. Кларк, У. Б. Йейтс, Т. С. Елліот). Французький есеїзм: естетична проза французьких літераторів (К.-Ж. Гюйсманс, М. Пруст, П. Клодель, П. Валері, Ж. Кокто, А. Мальро, І. Бонфуа). Німецький літературно-філософський есеїзм (А. Штіфтер, Р.-М. Рільке, Е. Юнгер, Г. Брехт, В. Бенямін, К. Краус).

Традиції філософського есеїзму наприкінці ХІХ та в ХХ ст. Спадок ХІХ ст., «філософія життя» та інтуїтивізм (А. Шопенгауер, Ф. Ніцше, А. Бергсон, Х. Ортега-і-Гассет, О. Шпенглер). Критичний психоаналіз, аналітична психологія і мистецтво (З. Фрейд, К.-Г. Юнг, А. Еренсвейг, Е. Нойманн). Феноменологія, екзистенціалізм, герменевтика (М. Хайдеггер, Х.-Г. Гадамер, Ф.-О. Апель, В. Вальденфельс). Аналітична традиція та мистецтво (Л. Вітгенштейн, А. Данто). Мистецтво у французькій філософії (Г. Башляр, М. Фуко, Ж. Деррида, Ж. Дельоз, П. Рікер). Релігійна критика (Г. Марсель, Ж. Маритен, Е. Жильсон, Кр. Шенборн).

Рекомендована література:

основна: [1], [2], [3], [4], [7], [9], [10], [14], [15], [16].

додаткова: [20], [21], [25], [26], [29], [33], [40], [41], [42].

Тема 2. Лекція. «Чистий зір» і початок мистецтвознавства (2 год.)

«Чистий зір» та початок мистецтвознавства. Філософія і критика «чистого зору» (І. Фр. Гербарт, Р. Циммерман, Р. Фішер, І. І. Фолькельт, Т. Ліппс). Проблеми форми та народження мистецтвознавства (К. Фідлер, А. фон Гільдебранд, Г. Вельфлін, А. Рігль, А. Варбург).

Художні течії початку ХХ ст. у дзеркалі самосвідомості (тексти та творчість).

Критики-теоретики експресіонізму (Е. фон Зюдов, В. Уде, Х. Принцхорн, Г. Бріч, Фр. Бургер, К. Ейнштейн).

Документи та маніфести футуризму (Ф. Т. Марфнеттф, У. Боччонф, Дж. Северіні). Кубізм (Г. Аполлінер, Д.-А. Канвайлер, Хуан Гріс, Г. Стайн, А. Глейз, А. Лот, А. Озанфан, Ж. Ламетр).

Абстракціонізм (В. Кандинський, П. Мондріан, Т. ван Дуйсбург, П. Клее). Тексти дадаїзму та сюрреалізму (М. Дюшан, Г. Балль, Т. Тцара, Р. Гюльзенбек, А. Бретон, Л. Арагон, С. Далі).

Рекомендована література:

основна: [1], [2], [3], [4], [5], [6],[7], [11], [12], [15].

додаткова: [25], [26], [29],[35], [36], [37], [38].

IV. Навчально-методична карта дисципліни

«Мистецтвознавство та художня критика»

Разом за II модуль: 60 год., лекцій — 4 год., семінарські заняття — 4 год., самостійна робота — 20 год., модульний контроль — 2 год., семестровий контроль — 30 год.

Модулі	Змістовий модуль II		
Назва модуля	<i>Художня критика від XIX ст. до сучасності</i>		
Кількість балів за модуль	<i>94 бали</i>		
Лекції	1	2	3
Теми лекцій	Традиції художньо-критичного есеїзму XIX-XX ст. <i>Відвідування – 1 бал</i>	«Чистий зір» і початок мистецтвознавства <i>Відвідування – 1 бал</i>	
Теми практичних занять			Художні течії та художня критика XX ст. Сучасний стан художньої критики <i>(20 балів+ +2 бали за відвідування)</i>
Самостійна робота	<i>5 балів</i>	<i>5 балів</i>	<i>5 балів</i>
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота 25 балів		
ІНДЗ			30 балів
Підсумковий рейтинговий бал			94 бали
Підсумковий рейтинговий бал			(98 (10 семестр)+ 94 бали): 60=3,2 - коефіцієнт Екзамен-40 балів (40%) 3,2*п+40=100 балів

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Поточне тестування та самостійна робота					Бали за ЗМ 1 (10 семестр)	Загальна кількість балів без урахування коефіцієнта	Коефіцієнт	Кількість балів з урахуванням коефіцієнта без підсумкового іспиту	Екзамен	Кількість балів з урахуванням коефіцієнта
ЗМ №2										
T1	T2	T3	МКР	ІНДЗ	98	192	3,2	60	40	100
6	6	27	25	30						
94										

V. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Художня критика від XIX ст. до сучасності
Тема 3. Художні течії та художня критика XX ст. Сучасний стан
художньої критики (4 год.)

План занять

1. Документи і маніфести футуризму
2. Кубізм
3. Абстракціонізм
4. Тексти дадаїзму та сюрреалізму

Рекомендована література:

основна: [1], [2], [3], [4], [7], [9],[10], [14], [15], [16].

додаткова: [20], [21], [25], [26], [29],[33], [40], [41], [42].

VI. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Художня критика від XIX ст. до сучасності
Тема 1. Традиції художньо-критичного есеїзму XIX-XX ст. (6 год.)

Ознайомитися з критичними статтями сучасного українського критика В. Бурлаки з проблематики образотворчого мистецтва поч. XX ст., письмово проаналізувати одну зі статей.

Рекомендована література:

основна: [1], [2], [3], [4], [7], [9],[10], [14], [15], [16].

додаткова: [20], [21], [25], [26], [29],[33], [40], [41], [42].

Тема 2. «Чистий зір» і початок мистецтвознавства (6 год.)

Зробити таблицю із зазначенням основних авторів критичних текстів з проблем мистецтва поч. XX ст. та їх основних творів.

Рекомендована література:

основна: [1], [2], [3], [4], [5], [6],[7], [11], [12], [15].

додаткова: [25], [26], [29],[35], [36], [37], [38].

Тема 3. Художні течії та художня критика XX ст. Сучасний стан
художньої критики (8 год.)

Відвідати одну з виставок сучасного українського образотворчого мистецтва та написати есе за її матеріалами, попередньо ознайомившись із текстами сучасних українських арт-критиків, що пишуть на цю проблематику.

Рекомендована література:

основна: [1], [2], [4], [7], [9],[10], [14], [16].

додаткова: [24], [25], [27], [28], [32].

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА

з дисципліни «Мистецтвознавство та художня критика»

Змістовий модуль та теми курсу	Кіль- кість годин	Академічний контроль	Бали	
Змістовий модуль II. Художня критика від XIX ст. до сучасності				
Традиції художньо-критичного есеїзму XIX-XX ст.	6		5	
«Чистий зір» і початок мистецтвознавства	6		5	
Художні течії та художня критика XX ст. Сучасний стан художньої критики	8	Семінарське заняття	5	
Разом годин:	20	Разом балів:	15	

VII. ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКЕ ЗАВДАННЯ

Індивідуальна навчально-дослідна робота (ІНДЗ) є видом позааудиторної індивідуальної діяльності студента, результати якої використовуються у процесі вивчення матеріалу навчальної дисципліни та веденні подальшої творчої діяльності. Завершується виконання студентами ІНЗД створенням копії однієї з візантійських, російських або українських ікон (дату та школу студент обирає самостійно).

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) – це вид наукової роботи студента, яка містить результати творчого пошуку, відображає певний рівень його загальної — навчальної та творчої — компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне, поглиблене доопрацювання матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань з навчального курсу, удосконалення вмінь самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена самостійна творча робота, яка виконується на основі знань, отриманих під час лекційних та практичних занять і охоплює весь зміст навчального курсу, оцінюється в 30 балів.

Завдання ІНДЗ: підготовка копії ікони за вибором студента.

Критерії оцінювання та шкалу оцінювання подано відповідно у табл. 7.1 і 7.2.

Таблиця 7.1

№ п/п	Критерії оцінювання ІНДЗ	Максимальна кількість балів
1.	Опрацювання наукової літератури, перегляд альбомів, каталогів виставок, систематизація знань, отриманих під час відвідання галерей	5 балів
2.	Написання критичної статті з проблем сучасного мистецтва	25 балів
Разом		30 балів

Таблиця 7.2

Шкала оцінювання ІНДЗ (творчого завдання)

Рівень виконання	Кількість балів, що відповідає рівню	Оцінка за традиційною системою
Високий	26-30	Відмінно
Достатній	19-25	Добре
Середній	13-18	Задовільно
Низький	0-12	Незадовільно

Оцінка з ІНДЗ є обов'язковим балом, який враховується при підсумковому оцінюванні навчальних досягнень студентів з навчальної дисципліни «Мистецтвознавство та художня критика».

Магістр може набрати максимальну кількість балів за ІНДЗ – 30 балів.

VIII. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Навчальні досягнення магістрів з дисципліни «Мистецтвознавство та художня критика» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення подано у табл. 8.1.-8.2.

Таблиця 8.1

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю
Модуль 2

№ п/п	Вид діяльності	Максимальна кількість балів	Одиниць	Всього
1	Відвідування лекцій	1	2	2
2	Відвідування семінарських занять	1	2	2
3	Робота на семінарських заняттях	10	2	20
4	Самостійна робота	-	-	15
5	ІНДЗ	30	1	30
6	МКР	25	1	25
Кількість балів за змістовним модулем				94
Кількість балів за ЗМ 1 (10 семестр)				98
Максимальна кількість балів без урахування коефіцієнта				192
Коефіцієнт визначення успішності				3,2
Максимальна кількість балів з урахуванням коефіцієнта				60
Екзамен				40
Підсумковий рейтинговий бал				100

У процесі оцінювання навчальних досягнень магістрів застосовуються такі методи:

- **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, іспит.
- **Методи письмового контролю:** підсумковий аналіз письмових робіт.
- **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.
- **Представлення письмових робіт.**

Таблиця 8.2

Порядок переведення рейтингових показників успішності

Рейтингова оцінка	Оцінка за шкалою університету	Значення оцінки
A	90-100	<u>Відмінно</u> – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками.
B	82-89	<u>Дуже добре</u> – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок.
C	75-81	<u>Добре</u> – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74	<u>Задовільно</u> – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, але достатній для подальшого навчання або професійної діяльності.
E	60-68	<u>Достатньо</u> – мінімально можливий (допустимий) рівень знань (умінь).
FX	35-59	<u>Незадовільно з можливістю повторного складання</u> – незадовільний рівень знань (умінь) з можливістю перескладання за умов належного самостійного доопрацювання.
F	1-34	<u>Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу</u> – достатньо низький рівень знань, що вимагає повторного проходження курсу.

Кожний модуль включає бали за поточну роботу магістра на практичних заняттях, виконання самостійної роботи, модульну контрольну роботу (написання письмового мистецтвознавчого завдання).

Модульний контроль знань та вмінь магістрів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

IX. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної та творчої діяльності

1) За джерелом інформації:

- *Словесні:* лекція (традиційна, проблемна) з застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій, пояснення, розповідь, бесіда.
- *Наочні:* спостереження, ілюстрація, демонстрація.
- *Практичні:* виконання письмових завдань.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; з репродукціями творів; з електронними каталогами та науковими джерелами; з офіційними сайтами музеїв.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

X. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

- ✓ опорні конспекти лекцій;
- ✓ робоча навчальна програма;
- ✓ навчальні посібники з дисципліни;
- ✓ електронна бібліотека з дисципліни
- ✓ каталоги виставок

XI. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. Адо И. Свободные искусства и философия в античной мысли/И. Адо. – М., 2002.
2. Алпатов М. Задачи научного анализа искусства и художественной критики // М. Алпатов. – Этюды по истории западноевропейского искусства. – М.-Л., 1939.
3. Базен, Ж. История истории искусства от Вазари до наших дней/Дж. Базен. – М., 1995.
4. Бодлер Ш. Об искусстве/Ш. Бодлер. – М., 1986.
5. Буслаев Ф. Задачи эстетической критики // Ф. Буслаев. – Мои досуги. – Ч. 1. – М., 1986.
6. Вейдле В.В. Умирание искусства/ В.В. Вейдле. – СПб., 1996.
7. Вёльфлин Г. Истолкование искусства/Г. Вельфлин. – М., 1922.
8. Винкельман И.-И. История искусства древности. Малые сочинения/И.-И. Винкельман. – СПб., 2000.
9. Волкова Е. Встреча искусства с эстетикой/Е. Волкова. – М., 2005.
10. Гращенков В. История и историки искусства/В. Гращенков. – М., 2005.
11. История европейского искусствознания. Т.1-4. – М., 1963-1969.
12. Кандинский В. Избранные статьи по теории искусства/В. Кандинский. – Т. 1-2. М., 2001.
13. Лазарев В. О методологии современного искусствознания// Советское искусствознание'77, вып. 2. – М., 1978, с. 311-316.
14. Лессинг Г.Э. Лаокоон, или О границах живописи и поэзии/Г.Е. Лессинг. – М., 1957.
15. Рёскин Дж. Лекции об искусстве/Дж. Рескин. – М., 2006.
16. Шлегель Фр. Философия. Эстетика. Критика/Фр. Шлегель. – М., 1983.

Додаткова:

17. Варбург А. Великое переселение символов/А. Варбург. – СПб., 2008.
18. Вольтер. Эстетика/Вольтер. – М., 1985.
19. Гете И.-В. Об искусстве/И.-В. Гете. – М., 1975.
20. Дадаизм. Тексты, иллюстрации, документы. М., 2001.
21. Дали С. Дневник одного гения/С. Дали. – М., 1991.
22. Делакруа Э. Мысли об искусстве, о знаменитых художниках/Э. Делакруа. – М., 1960.
23. Дидро Д. Салоны/Д. Дидро. Т. 1-2. – М., 1989.
24. Импрессионизм. Письма художников, воспоминания Дюран-Рюэля, документы. – Л., 1969.
25. Мастера искусств об искусстве. Т. 1-7. – М., 1965-1972.
26. Моррис У. Искусство и жизнь/У. Моррис. – М., 1973.
27. Ревалд Дж. История импрессионизма/Дж. Ревалд. – Л.-М., 1959.

28. Ревалд Дж. Постимпрессионизм/Дж. Ревалд. – Л. 1963.
29. Самосознание европейской культуры XX века. Сборник под ред. Р.А. Гальцевой. – М., 2008.
30. Турчин В. Из истории западноевропейской художественной критики XVIII-XIX веков: Франция, Англия, Германия/В. Турчин. – М., 1987.
31. Плиний Старший. Естествознание. Об искусстве. – М., 1994.
32. Роден О. Беседы об искусстве/ О. Роден. – СПб., 2006.
33. Рыков А. Постмодернизм как радикальный консерватизм/А, Рыков. – СПб., 2007.
34. Степун Ф. Искусство и современность. // Сочинения. М., 2000, сс. 920-925.
35. Фрейд З. Художник и фантазирование/З. Фрейд. – М., 1995.
36. Хайдеггер, М. Исток художественного творения. // Его же. Работы и размышления разных лет. М., 1993, с. 47–119.
37. Хогарт У. Анализ красоты/У. Хогарт. – Л., 1987.
38. Хоум Г. Основания критики/Г. Хоум. – М., 1977.
39. Гильдебранд А. Проблема формы в изобразительном искусстве/А. Гильдебранд. - М., 1994.
40. Энциклопедический словарь сюрреализма. – М., 2007.
41. Энциклопедический словарь экспрессионизма. – М., 2008.
42. Энциклопедия экспрессионизма. – М., 2001.